

**ЕКСПЕРТНА СЛУЖБА
МВС УКРАЇНИ**

Судова експертиза

Історико-археологічні дослідження земельних ділянок

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Київ 2023

Судова історико-археологічна експертиза земельних ділянок є однією із складних експертиз через поєднання питань у галузях землеустрою та охорони об'єктів культурної спадщини. Результати проведення судових експертиз із питань нерухомих археологічних об'єктів відіграють значну роль у збереженні культурної спадщини в межах земельних ділянок під час вирішення судових спорів щодо нецільового використання такої ділянки, з метою встановлення розміру втрат, пошкодження, руйнацій, а також орієнтовної вартості збитків.

Об'єктом історико-археологічної експертизи є:

- облікова і наукова документація на нерухомі археологічні об'єкти культурної спадщини;
- земельні ділянки з матеріальними залишками існування людства у минулих епохах незалежно від стану їх збереженості, у межах яких можуть бути: кургани, могильники, городища, поселення, окремі поховання, житла, господарські споруди, їхні залишки тощо;
- антропогенні нашарування та рухомі археологічні предмети, що виявлені в межах земельних ділянок.

Дослідження здійснюється тільки в разі наявності об'єкта або надання безперешкодного доступу до нього.

Приклад загального вигляду кургану.

До *наукової документації* належать матеріали на об'єкти археологічної спадщини відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 року № 1255 «Порядок передачі наукової документації з дослідження археологічної спадщини»:

- наукові звіти за результатами археологічних досліджень ділянки;
- польові щоденники;
- плани та креслення;
- фотоматеріали;
- замальовки речей;
- інша супутня документація, складена вченими-археологами за результатами досліджень, і така, що пройшла рецензування у Польовому комітеті та прийнята на збереження до наукового архіву Інституту археології НАН України.

Облікова документація містить інформацію про точне місце розташування об'єкта, його фізично-просторові характеристики, межі його охоронної зони, статус та режим використання самого об'єкта і земельної ділянки, на якій він розташований.

Ще одним джерелом інформації про ділянку, у межах якої розташований об'єкт археології, є *огляд території*. Під час цього огляду проводиться збір та фіксація даних, які дозволяють визначити актуальний стан археологічного об'єкта, його фізично-просторові межі, обсяги та характер втрат і руйнувань; уточнюються інші дані, які містяться в науковій та обліковій документації.

Таким чином, наукова та облікова документація разом із даними, отриманими під час огляду ділянки, у межах якої розташований нерухомий об'єкт археологічної спадщини, є основною інформаційною базою для проведення **судової історико-археологічної експертизи**.

Приклад вигляду земельної ділянки з матеріальними залишками існування людства у минулих епохах

Основними завданнями судової історико-археологічної експертизи є:
– визначення наявності / відсутності нерухомих об'єктів археологічної та історичної спадщини в межах земельної ділянки;

- визначення наявності / відсутності предмета охорони нерухомого об'єкта археологічної спадщини в межах земельної ділянки;
- визначення наявності / відсутності та обсягів руйнувань нерухомого об'єкта археологічної спадщини та/або предмета охорони пам'ятки археології (або їх частини);
- визначення наявності / відсутності в обліковій документації даних про хронологічну групу, культурну цінність, історичне значення, рівень раритетності та схоронності;
- визначення наявності / відсутності у складі облікової документації матеріалів про проведені наукові дослідження, фактичних даних про автентичність та предмет охорони;
- визначення наявності / відсутності в матеріалах про проведені дослідження даних про те, що нерухомий об'єкт археологічної спадщини в межах земельної ділянки досліджений на всій площі й по всій глибині;
- визначення відповідності між даними зазначених у науковій, пам'яткоохоронній та містобудівній документації про обсяги виконаних археологічних досліджень, рівень культурної цінності та раритетності нерухомих археологічних об'єктів.

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

Чи наявний / відсутній нерухомий об'єкт археологічної чи історичної спадщини в межах земельної ділянки?

Чи наявний / відсутній предмет охорони нерухомого об'єкта археологічної спадщини в межах земельної ділянки?

Чи знищено, зруйновано або пошкоджено нерухомий об'єкт археологічної спадщини (або його частини) та які фізичні обсяги цих пошкоджень (площа, глибина, об'єм тощо)?

Чи знищено, зруйновано або пошкоджено предмет охорони нерухомого об'єкта археологічної спадщини та які фізичні обсяги цих пошкоджень (площа, глибина об'єм тощо)?

Які межі виявленого або пошкодженого нерухомого об'єкта археологічної спадщини, до якої хронологічної групи він належить, які коефіцієнти його культурної цінності, історичного значення, рівня раритетності та схоронності?

Чи містить облікова документація на нерухомий об'єкт археологічної спадщини матеріали про проведені наукові дослідження та їх обсяги?

Чи є відповідність між даними, зазначеними в науковій, пам'яткоохоронній, містобудівній документації про обсяги виконаних археологічних досліджень, рівень культурної цінності, раритетності нерухомого об'єкта археологічної спадщини?

(Наведений перелік питань не є вичерпним).

Особливості призначення та проведення судової експертизи

Проведення огляду ділянки, у межах якої розташований нерухомий об'єкт археологічної спадщини, відповідно до Закону України «Про охорону

археологічної спадщини» здійснюється тільки після надання дозволу Мінкультури на проведення археологічних досліджень.

Для повного та всебічного проведення історико-археологічного дослідження експерту необхідно надати дозвіл на зміну властивостей зовнішнього вигляду та/або часткове пошкодження об'єкта.

У разі виявлення на земельній ділянці рухомих об'єктів (артефактів) призначається комплексна судова історико-археологічна експертиза земельних ділянок, мистецтвознавча експертиза та експертиза матеріалів, речовин та виробів (у разі необхідності дослідити предмети з металу).

У разі визначення розміру збитків, завданих внаслідок пошкодження нерухомого об'єкта (пам'ятки) археології призначається комплексна судова історико-археологічна експертиза земельних ділянок та оціночно-земельна експертиза.

Вимоги до документації, яка надається на дослідження:

- наукові звіти та польова документація за результатами археологічних досліджень, облікова документація об'єктів археологічної спадщини, містобудівна та інша документація надаються на дослідження у паперовому вигляді у пакуванні опечатаним таким чином, щоб унеможливити вільний доступ до його вмісту;

- документи, які надаються на дослідження у цифровому вигляді, повинні бути якісними фотокопіями оригінальних паперових документів на будь-яких носіях інформації;

- облікова документація повинна бути дійсна на момент дослідження або повинна відповідати тому часу, який зазначений у постанові (ухвалі, заяві) про призначення експертизи;

- основною вимогою для наукової документації є проходження нею рецензування у Польовому комітеті Інституту археології НАН України.

Судова історико-археологічна експертиза не може бути проведена, якщо:

- точне місце знахідки наданих на дослідження предметів (артефактів) неможливо встановити або неможливо підтвердити їхнє походження з ділянки, що зазначена у постанові;

- надані на дослідження наукові матеріали за результатами археологічних досліджень не пройшли процедуру рецензування у Польовому комітеті Інституту археології НАН України;

- матеріали наукових досліджень (плани, креслення, фототаблиці, польові щоденники, замальовки, польові та інвентарні описи, історичні довідки та інші графічні та текстові матеріали) надаються на експертизу окремо від наукової або облікової документації;

- надані на дослідження матеріали є документами в цифровому вигляді, які є текстовими файлами у форматах, що надають можливість для їх редагування;

- надана на дослідження ділянка вже забудована, а наукова та облікова документація на об'єкти археологічної спадщини, що розташовані в її межах, відсутня або недоступна для дослідження;
- відсутній дозвіл Мінкультури на проведення археологічних досліджень земельної ділянки, зазначеної у постанові (ухвалі, заяві) ініціатора;
- немає дозволу Міністерства оборони на огляд земельної ділянки, що перебуває / перебувала в зоні бойових дій.

Судово-експертне забезпечення щодо проведення судової історико-археологічна експертизи здійснюється в Закарпатському науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України.

З питань призначення та проведення зазначеної експертизи звертатися до Закарпатського НДЕКЦ МВС: тел. (0312) 64 32 38; електронна адреса: Zakarpattia@dnдекс.mvs.gov.ua